

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI
CERCETĂRII
ȘTIINȚIFICE

UNIVERSITATEA DIN
BUCUREȘTI

Investește în oameni!

FONDUL SOCIAL EUROPEAN

Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013

Axa prioritară 1 – „Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere”

Domeniul major de intervenție 1.2 – „Calitate în învățământul superior”

Numărul de identificare al contractului: POSDRU/156/1.2/G/141260

Titlul proiectului: „Promovarea inovării și asigurării calității în domeniul dezvoltării teritoriale inteligente prin elaborarea unui program de studii interdisciplinare de masterat”

ILINCA-VALENTINA STOICA

Revitalizarea spațiului rural

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2015

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

STOICA, ILINCA-VALENTINA

Revitalizarea spațiului rural / Stoica Ilinca-Valentina. - București : Editura Universitară, 2015

Conține bibliografie

ISBN 978-606-28-0359-9

316.334.55(498)

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062803599

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2015
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

Cuprins

Dedicație	4
I. Obiectivele cursului.....	5
II. Tematica generală	6
III. Contextul cursului	11
3.1. Considerații generale	12
3.2. Politica agricolă comună și dezvoltarea rurală	23
3.3. Programul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR) 2014-2020	25
IV. Structura cursului	31
V. Seminarii /lucrări practice	37
VI. Competențe dobândite	38
VII. Evaluare	39
VIII. Bibliografie	41

Dedicație

Cursul cu titlul „*Revitalizarea spațiului rural*” este dedicat studenților înscriși la programul de studii de masterat *Dezvoltare Teritorială Inteligentă (InterMaster)*, fiind planificat a se derula în anul I, semestrul II.

Importanța acestui curs rezidă chiar din tematică, în contextul în care spațiul rural se suprapune peste cea mai mare parte a teritoriului național, în cadrul căruia locuiește aproape jumătate din populația României.

În prezent, multe zone rurale prezintă multiple disfuncționalități (economice, demografice, sociale, ambientale), sub acțiunea efectelor cumulate ale mai multor factori, fiind necesară identificarea unor mijloace de revitalizare a acestora.

I. Obiectivele cursului

Obiectiv general

Prin intermediul cursului se vizează ca studenții să poată fi capabili să realizeze analize integrate asupra unor zone rurale, cu evaluarea resurselor locale disponibile și a necesităților de dezvoltare, precum și a oportunităților și riscurilor exogene; succedate de elaborarea unor strategii și proiecte de dezvoltare care să conducă la revitalizarea locală.

Obiective specifice

La finalizarea cu succes a acestei discipline, studenții vor fi capabili să:

- Explice concepte fundamentale referitoare la spațiul rural și dezvoltarea acestuia;
- Explice principalele prevederi legislative și ale programelor europene și naționale în domeniul dezvoltării rurale;
- Utilizeze metode, tehnici, instrumente pentru realizarea unor studii asupra a diverse zone rurale, cu evaluarea resurselor și a potențialului local;
- Analizeze, evalueze și elaboreze strategii de dezvoltare și proiecte pentru revitalizarea spațiului rural.

II. Tematica generală

zone rurale
problematică

Conținutul acestei discipline este focalizat, mai ales, pe *zonele rurale problematice*, aflate în dificultate, care prezintă multiple disfuncționalități, de ordin demografic, economic, social, environmental, etc.

potențial de
dezvoltare

În același timp, revitalizarea se poate referi și la areale rurale care au potențial de dezvoltare dar care nu găsesc soluții pentru valorificarea resurselor disponibile.

dezvoltarea
spațiului rural

Ca urmare, acest curs include o îmbinare de informații generale referitoare la caracteristicile spațiului rural, a politicilor/programele europene și naționale focusate pe dezvoltare, cu metode și instrumente pentru evaluarea resurselor locale și individualizarea unor direcții de dezvoltare.

Concomitent, unul dintre scopurile acestui curs este acela al conștientizării studenților referitor la importanța spațiului rural, pentru o dezvoltare teritorială echilibrată și coezivă.

factori activi	În același timp, va fi subliniat rolul capitalului uman și a promotorilor/agenților locali, care devin factori activi ce pot induce dezvoltarea și revitalizarea rurală, cu participarea autorităților locale.
componentă teoretică	În ceea ce privește structura disciplinei va fi realizată o combinație între cursuri și seminarii/lucrări practice, la care se poate adăuga și practică de teren.
componentă aplicativă	<i>Conținutul teoretic al acestui curs</i> va reprezenta o parte semnificativă, fiind descrise concepte, teorii, politici, instrumente care trebuie însușite pentru a putea fi utilizate, ulterior, în evaluarea și identificarea resurselor locale capabile să susțină dezvoltarea.
componentă aplicativă	În același timp, se introduce o parte aplicativă reprezentată de expunerea unor studii de caz, sub formă de bune practici, ce permit cunoașterea unor modalități de utilizare a potențialului local disponibil. Astfel, se va putea urmări dinamica mai multor tipuri de zone rurale și vor fi identificate condițiile care au determinat o dezvoltare diferențiată a unor arii cu potențial similar.

Seminariile/lucrările practice se vor axa pe valorificarea cunoștințelor furnizate în cadrul cursurilor, prin realizarea unor teme individuale (axate pe diferite zone rurale).

proiect

Pentru aceasta este necesară elaborarea unui proiect care să cuprindă atât o parte de diagnoză teritorială (prin utilizarea unor metode și tehnici de evaluare), cât și una de prognoză (care să permită propunerea unor obiective, direcții și măsuri de dezvoltare, în raport de particularitățile locale dar și de programele și politicile teritoriale de la nivel național și european). În acest mod, se va realiza și o mai bună fixare a cunoștințelor furnizate în cadrul cursurilor și va avea loc o evaluare continuă a gradului de însușire a noțiunilor prezentate.

„bottom-up”

Având în vedere diversitatea spațiului rural abordarea acestuia va fi de tip „bottom-up”, cu utilizarea tuturor resurselor endogene disponibile (care ar putea reprezenta germenii dezvoltării, pe care să se bazeze noi activități), dar și valorificarea oportunităților exogene și reducerea pe cât posibil a riscurilor potențiale.

Scopul acestei abordări este acela ca studenții să poată crea direcții de dezvoltare particularizate în raport de potențialul existent.

În plus, se dorește stimularea acestora pentru a lucra mai mult la etapa de prognoză, în funcție de caracteristicile locale.

Tematica cursurilor

Prelegerile susținute vor fi focalizate pe mai multe teme majore, după cum urmează:

1. Conceptul de spațiu rural. Diversitatea și multifuncționalitatea spațiului rural
2. Dezvoltarea spațiului rural
3. Politica agricolă comună și dezvoltarea rurală
4. Programe de dezvoltare rurală
5. Agricultură de subzistență și semisubzistență
6. Diversificarea activităților economice și valorificarea integrată a resurselor
7. Agenți/promotori locali și dezvoltare comunitară
8. Forme de cooperare. Antreprenariat

9. Guvernanța locală și rolul acesteia în revitalizarea spațiului rural

10. Metode și instrumente de evaluare a resurselor locale

11. Formularea obiectivelor și a strategiei de revitalizare

12. Proiecte de dezvoltare rurală. Identificarea și accesarea fondurilor

13. Experiențe de dezvoltare rurală din Uniunea Europeană

III. Contextul cursului

Spațiul rural românesc se caracterizează prin diversitatea și eterogenitatea condițiilor locale, sub influența unui complex de factori care au indus schimbarea configurației acestuia în ultimele decenii.

O parte dintre zonele rurale prezintă probleme și disfuncționalități multiple, pentru a căror soluționare se impune identificarea unor mijloace de revitalizare, pe baza resurselor locale disponibile.

3.1. Considerații generale

dimensiune	În prezent, spațiul rural reprezintă 87,1% din suprafața națională, incluzând circa 46% din populația României (conform INSSE, 2013).
etape majore de evoluție	În evoluția spațiului rural românesc pot fi evidențiate patru etape majore, dintre care două anterioare anului 1989.
<i>colectivizare</i>	Prima dintre acestea o reprezintă <i>colectivizarea</i> (1949-1962), succedată de <i>post-colectivizare</i> (1962-1989), care includ cele mai importante procese de transformare a lumii rurale pe care le-a înregistrat România până acum. Ulterior, etapa de <i>tranziție</i> (1990-2006) și cea de <i>post-aderare</i> la UE (după 2007) sunt marcate, pe de-o parte, de eterogenizarea lumii rurale în contextul dezvoltării diferențiate a satelor, dar și de redefinirea spațiului rural (Mihalache F., Croitoru A., 2011).
<i>post-colectivizare</i>	
<i>tranziție</i>	
<i>post-aderare</i>	
<i>proces structurale</i>	În perioada regimului comunist, cele mai importante procese structurale au fost reprezentate de implementarea deciziilor politice în vederea colectivizării agriculturii, industria-

variabile instrumentale

lizării și urbanizării, în timp ce, în perioada postcomunistă, rolul de variabile instrumentale în transformarea spațiului rural l-au avut reîmproprietărirea, dezindustrializarea, declinul economiei socialiste și migrația externă (Mihalache F., Croitoru A., 2011).

În acest context, treptat, efectele cumulate ale acestor procese au condus la modificarea ireversibilă a particularităților locale și la instalarea unor disfuncționalități multiple în unele zone rurale.

consecințe

Consecințele transformărilor înregistrate se resimt în „realitățile dominante ale spațiului rural românesc, care sunt marcate de fenomene economice și sociale grave, cele mai evidente fiind:

dezagriculturizare

- «dezagriculturizarea», prin nelucrarea terenului arabil și pârlogirea acestuia (circa 1,5-1,7 mil ha/an), nefolosirea și sălbăticirea pajiștilor naturale (peste 1-1,2 mil ha), a plantațiilor de pomi și vie, folosirea numai a maximum 8-10% din potențialul de irigare al țării;

dezootehnizare

- «dezootehnizarea» severă a agriculturii, prin

scăderea drastică a efectivelor de animale, pierderea potențialului genetic al acestora, distrugerea majorității spațiilor de producție zootehnică, etc.;

deșertificarea fizică și socială

- «deșertificarea fizică și socială» pregnantă a spațiului rural, depopularea și îmbătrânirea accentuată a populației rurale, reducerea calitativă și profesională a forței de muncă agricole;

sărăcie

- existența unor pungi imense de sărăcie severă, în extindere în multe zone rurale ale României;

- economia rurală, preponderent agricolă primară, cu o pondere de circa 60% în structura acesteia (comparativ cu circa 14–15% în UE), are efecte negative asupra gradului de ocupare al populației rurale active, nivel redus de procesare a materiei prime agricole și, prin consecință, de formare a valorii adăugate și de fiscalizare nesemnificativă a producției agricole și alimentare;

- dispariția cvasitotală a economiei rurale sociale (cooperăția meșteșugărească, micile ateliere meșteșugărești și de prestări de ser-

vicii rurale privat-familiale sătești), fenomen care a trimis în șomaj sau la pensie anticipată circa un milion de mici meseriași din populația rurală” (Oțiman P., 2012, pg. 2).

discontinuități
teritoriale

La nivel național, în perspectiva identificării priorităților de dezvoltare rurală pentru perioada 2014-2020, au fost identificate o serie de discontinuități teritoriale.

decalaj
urban-rural

În acest sens, „din punct de vedere al dezvoltării, zonele rurale înregistrează un decalaj semnificativ față de cele urbane și se caracterizează prin:

deficiențe
structurale

- deficiențe structurale persistente (numărul mare al populației ocupate în agricultură, îmbătrânirea populației, un număr mare de exploatații de subzistență etc.);
- valoare adăugată scăzută a produselor agro-alimentare;
- randamentele și productivitatea muncii scăzute, în special, în agricultura de (semi)subzistență;
- spirit antreprenorial slab pentru dezvoltarea activităților economice, acces redus la credite;

- o piață a terenurilor nefuncțională;
 - o modestă orientare către export;
 - investiții insuficiente în cercetare și dezvoltare;
 - accesul la servicii și infrastructură cu mult în urma zonelor urbane;
 - creșterea continuă a disparităților regionale;
 - o pondere ridicată a populației expuse riscului de sărăcie și excluziune socială;
 - o administrație publică ineficientă”
- (Strategia de dezvoltare rurală, 2013, pg. 1-2).

proces
de declin

În consecință, o parte semnificativă a spațiului rural se află într-un proces de declin și se confruntă cu probleme complexe al căror efect se va amplifica pe termen mediu și lung, în lipsa unor măsuri concrete.

degradare
generalizată

Cele mai grave situații sunt prezente în așezările rurale care sunt *afectate pe mai multe paliere* (demografic, economic, social, environmental, ș.a.), confruntându-se cu o degradare generalizată.

Este evident că acestea se află în derivă, fiind incapabile să identifice, prin intermediul capitalului uman propriu/autorităților locale, soluții de revitalizare.

regres

Totodată, analiza evolutivă a particularităților unor așezări rurale din această categorie evidențiază că, treptat, regresul se accentuează, ca urmare a intercondiționalităților existente între diverse componente. Astfel, anumite disfuncționalități sectoriale și lipsa unor programe/ măsuri concrete pentru populația rurală conduc la amplificarea blocajelor.

infrastructura
și dezvoltarea

În aceste condiții, „între infrastructura unei zone și dezvoltarea sa economică există o relație de reciprocitate.

Potențialul de dezvoltare a unei zone este cu atât mai mare cu cât infrastructura este mai dezvoltată.

De asemenea, creșterea economică exercită o presiune asupra infrastructurii existente și determină o nevoie mai accentuată de dezvoltare a acesteia. Astfel, construirea și întreținerea infrastructurii au un efect multiplica-

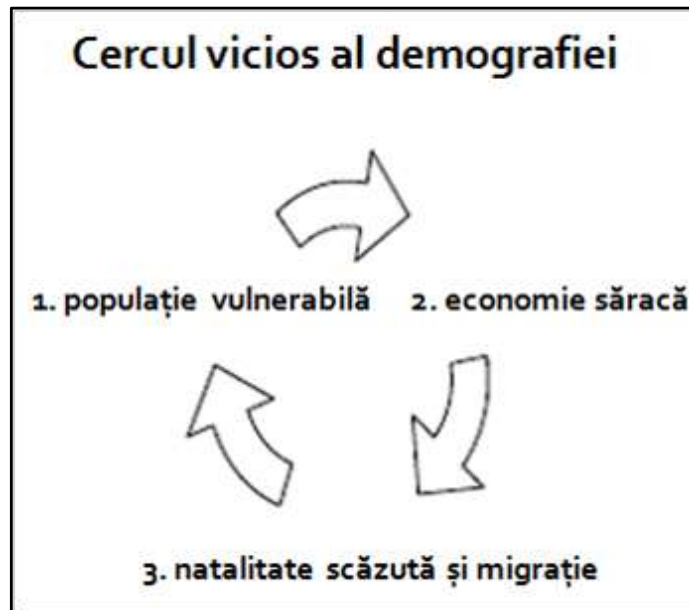
tor ce creează numeroase locuri de muncă și impulsionează dezvoltarea economică” (MADR, 2015, pg. 11).

sărăcie rurală

Pe acest fond de degradare, se constată amplificarea fenomenului de sărăcie rurală, sub influența a diverși factori, putând fi identificate patru componente majore care stau la baza formării unor „cercuri vicioase” ce pot determina intensificarea acestuia.

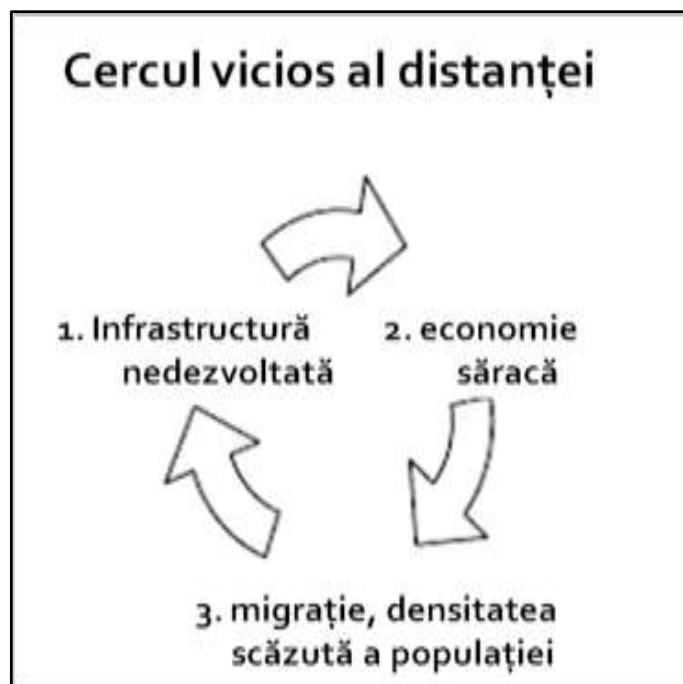
demografia

„Primul cerc vicios (demografia) (fig. 1) începe cu situația demografică nefavorabilă a multor zone rurale: ponderea mare a populației vârstnice, ponderea mică a tinerilor și densitatea scăzută a populației afectează negativ performanța economică a zonei; ca o consecință, ratele scăzute de natalitate și migrația tinerilor agravează și mai mult situația demografică (Bertolini et al., 2008 citat în Kerekes et al. 2010, pg. 64-65).

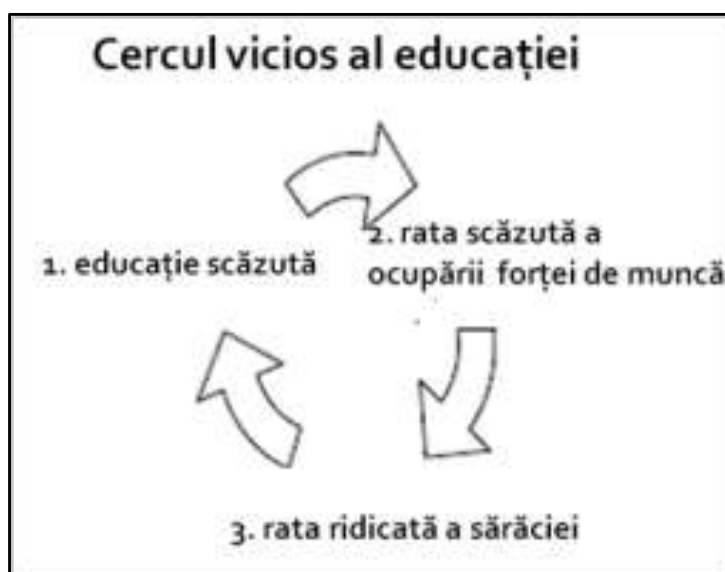
Sursă: Bertolini et al., 2008 citat în Kerekes et al., 2010

Fig. 1 Cercul vicios al sărăciei din zonele rurale (demografia)

Sursă: Bertolini et al., 2008 citat în Kerekes et al., 2010

Fig. 2 Cercul vicios al sărăciei din zonele rurale (distanța)

Sursă: Bertolini et al., 2008 citat în Kerekes et al., 2010

Fig. 3 Cercul vicios al sărăciei din zonele rurale (educația)

Sursă: Bertolini et al., 2008 citat în Kerekes et al., 2010

Fig. 4 Cercul vicios al sărăciei din zonele rurale (piața muncii)

distanța	Al doilea cerc vicios (distanța) (fig. 2) este generat de infrastructura proastă, care afectează negativ performanța economică a zonei, favorizând astfel emigrația și având consecințe negative asupra situației demografice, care reprezintă un obstacol în dezvoltarea infrastructurii (Bertolini et al., 2008 citat în Kerekes et al. 2010, pg. 64-65).
educația	Al treilea cerc vicios (educația) (fig. 3) este generat de nivelul scăzut de educație al majorității populației rurale; lucru care duce la o rată mai redusă a ocupării forței de muncă și, în consecință, poate să crească rata sărăciei, care afectează în mod negativ șansa de a primi educație de înaltă calitate (Bertolini et al., 2008 citat în Kerekes et al. 2010, pg. 64-65).
piața muncii	Al patrulea cerc vicios (piața muncii) (fig. 4) începe cu oportunitățile slabe de muncă din numeroase zone rurale, care forțează multe persoane calificate să migreze și astfel descrește calitatea forței de muncă locale; forța

de muncă slab calificată este un factor descurajant pentru investiții, iar consecința este o continuă deteriorare a situației pieței muncii” (Bertolini et al., 2008 citat în Kerekes et al. 2010, pg. 64-65).

lipsa unei
politici de
dezvoltare
rurală

În concluzie, factorii care au condus la actuala configurație a spațiului românesc sunt multipli, iar lipsa unei politici de dezvoltare rurală coerentă, după 1990, a determinat accentuarea procesului de degradare în multe zone rurale.

3.2. Politica agricolă comună și dezvoltarea rurală

fonduri pentru dezvoltarea rurală	În acest context, pentru redresarea economică și rezolvarea unora dintre problemele existente, pot fi întrebuițate fondurile dedicate dezvoltării rurale, cu valorificarea resurselor disponibile și individualizarea unor măsuri și direcții de acțiune particularizate în raport de specificul local.
reformă a PAC	La nivel european, în anul 2013, a avut loc o reformă a politicii agricole comune (PAC) care „a fost adaptată, pentru a contribui mai bine la obiectivele strategiei Europa 2020 prin încurajarea creșterii inteligente, durabile și favorabile incluziunii.
obiective	În acest context, au fost stabilite trei obiective principale pentru PAC în perioada 2014-2020: - <i>producția alimentară viabilă</i> : să contribuie la securitatea alimentară prin sporirea competitivității agriculturii UE, oferind în același timp mijloacele pentru abordarea provocărilor cu care se confruntă sectorul de profil în ceea ce

privește perturbările pieței și funcționarea lanțului alimentar;

- *gestionarea durabilă a resurselor naturale și politicile (combaterea schimbărilor) climatice*: să asigure viabilitatea pe termen lung și potențialul agriculturii UE prin protejarea resurselor naturale de care depinde producția agricolă;

- dezvoltarea teritorială echilibrată: să contribuie la dezvoltarea socio-economică a zonelor rurale, promovând în același timp condițiile adecvate pentru protejarea diversității structurale pe întregul teritoriu al UE” (Comisia Europeană, 2015, pg. 3).

piloni

Politica agricolă comună este structurată pe doi piloni, primul referitor la plăți directe și cheltuieli/măsuri de piață, iar cel de-al doilea la dezvoltarea rurală. Pentru fiecare dintre cei doi piloni au fost stabilite o serie de obiective specifice.

3.3. Programul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR) 2014-2020

politica de dezvoltare rurală

În ceea ce privește politica de dezvoltare rurală (pilonul II), în conformitate cu prevederile europene, în România, aplicarea se va realiza prin Programul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR) 2014-2020, finanțat din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR).

obiective

Acesta prezintă următoarele obiective strategice:

„a) restructurarea și creșterea viabilității exploatațiilor agricole;

b) gestionarea durabilă a resurselor naturale și combaterea schimbărilor climatice;

c) diversificarea activităților economice, crearea de locuri de muncă, îmbunătățirea infrastructurii și serviciilor pentru îmbunătățirea calității vieții în zonele rurale” (PNDR, 2015, pg. 112).

PNDR 2014-2020 a fost constituit în jurul a

priorități

șase priorități, după cum urmează:

- „*prioritatea 1*: încurajarea transferului de cunoștințe și a inovării în agricultură, silvicultură și zonele rurale;

- *prioritatea 2*: creșterea viabilității fermelor și a competitivității tuturor tipurilor de agricultură în toate regiunile și promovarea tehnologiilor agricole inovatoare și a gestionării durabile a pădurilor;

- *prioritatea 3*: promovarea organizării lanțului alimentar, inclusiv a sectoarelor de prelucrare și comercializare a produselor agricole, a bunăstării animalelor și gestionării riscurilor în agricultură;

- *prioritatea 4*: refacerea, conservarea și consolidarea ecosistemelor legate de agricultură și silvicultură;

- *prioritatea 5*: promovarea utilizării eficiente a resurselor și sprijinirea tranziției către o economie cu emisii reduse de carbon și rezistentă la schimbările climatice în sectoarele agricol, alimentar și silvic;

- *prioritatea 6*: promovarea incluziunii sociale,

a reducerii sărăciei și a dezvoltării economice în zonele rurale” (PNDR, 2015, pg. 5).

Analiza acestora evidențiază că există o preocupare pentru rezolvarea mai multor probleme cu care se confruntă populația din zonele rurale.

dezvoltare
locală

Pentru implementarea PNDR au fost propuse mai multe măsuri de finanțare, una dintre acestea fiind M19. *Sprijin pentru dezvoltarea locală LEADER (DLRC - Dezvoltarea locală plasată sub responsabilitatea comunității).*

abordarea
LEADER

LEADER (Legături între economia rurală și acțiunile de dezvoltare) a fost lansat în 1991, ca o inițiativă comunitară, devenind o componentă importantă a politicii de dezvoltare rurală.

Această abordare este considerată o metodă de dezvoltare locală care oferă actorilor locali posibilitatea de a dezvolta o zonă prin folosirea potențialului endogen de dezvoltare (<https://enrd.ec.europa.eu/ro/leader>).

LEADER prezintă șapte trăsături esențiale plecând de la premisa că „strategiile de dez-

voltare sunt mai productive și mai eficiente, dacă sunt decise și implementate la nivel local, de către actorii locali, care utilizează proceduri clare și transparente și beneficiază de susținerea administrațiilor publice corespunzătoare și de asistența tehnică necesară transiterii bunelor practici” (Comisia Europeană, 2006, pg. 6).

trăsături
esențiale

Principalele trăsături ale programului LEADER sunt:

- strategii de dezvoltare locală axate pe zonă;
- elaborarea și implementarea strategiilor de „jos în sus”;
- parteneriate locale public-privat: grupuri de acțiune locală;
- acțiuni integrate și multisectoriale;
- inovație;
- cooperare;
- stabilirea de contacte în rețea;
- strategii de dezvoltare locală axate pe zonă (Comisia Europeană, 2006).

Grupuri de
acțiune locală

Principalul instrument pentru punerea în aplicare a acestei abordări, sunt grupurile de acțiune locală (GAL), ce reprezintă un parteneriat public-privat.

(GAL)	În România, implementarea abordării LEADER a început în perioada 2007-2013 prin intermediul PNDR, fiind selectate 163 de GAL-uri, acoperind o suprafață de cca. 142.000 km ² (PNDR, 2015).
LEADER 2014-2020	În noua perioadă de programare (2014-2020), prin intermediul măsurii 19 se acordă <i>Sprijin pentru dezvoltarea locală LEADER (DLRC - Dezvoltarea locală plasată sub responsabilitatea comunității)</i> .
	DLRC permite partenerilor locali să elaboreze strategia de dezvoltare rurală, în baza analizei nevoilor și priorităților specifice teritoriului (identificate în analiza diagnostic) în funcție de obiectivele PNDR 2014-2020 (PNDR, 2015, pg. 560).
valoare adăugată	LEADER generează valoare adăugată în teritoriu prin: <ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="564 1458 1358 1559">- capacitatea instituțională creată și consolidată prin parteneriate; <li data-bbox="564 1597 1358 1697">- dezvoltarea resurselor umane și utilizarea de know-how; <li data-bbox="564 1736 1358 1834">- identificarea unor soluții locale creative pentru problemele existente la nivel local;

- dezvoltarea proiectelor de utilitate publică și/sau cu impact economic, social, cultural și natural;
- dezvoltarea identității locale;
- schimburi de experiență și bune practici inter-teritoriale și transnaționale (PNDR, 2015).

fonduri
disponibile

În concluzie, fondurile disponibile pentru dezvoltarea rurală, divizate pe mai multe tipuri de proiecte, în cadrul măsurilor și sub-măsurilor definite în cadrul PNDR (2014-2020), pot fi utilizate pentru rezolvarea unora dintre problemele individualizate la nivel local.

finanțare

Însă, această operațiune presupune atât o bună cunoaștere a contextului strategic național, mai precis a obiectivelor, priorităților și măsurilor din programul național de dezvoltare rurală, perceput ca o sursă potențială semnificativă de finanțare, cât mai ales identificarea necesităților de dezvoltare în raport de specificul local.

IV. Structura cursului

Fiecare dintre prelegeri se va focaliza pe anumite elemente, considerate fundamentale, ce vor fi descrise succint în continuare.

Curs	- descrierea elementelor abordate -
<i>I. Conceptul de spațiu rural. Diversitatea și multifuncționalitatea spațiului rural</i>	- considerații introductive referitoare la definirea spațiului rural, prezentarea caracteristicilor generale ale acestuia, a unor tipologii multicriteriale, precum și a unor considerații referitoare la caracterul multifuncțional. Totodată, vor fi evidențiate diferențele existente în cadrul spațiului rural european (în raport și de evoluția istorică a acestuia).
<i>II. Dezvoltarea spațiului rural</i>	- dezvoltarea rurală și abordările acesteia; descrierea conceptului de dezvoltare rurală integrată și a principalelor particularități; informații generale referitoare la dezvoltarea durabilă, cu explicarea importanței sustenabilității pe termen mediu și lung. În același timp, vor fi prezentate forme de

exploatare durabilă a resurselor locale și vor fi evidențiate procese de degradare a mediului natural.

III. Politica agricolă comună și dezvoltarea rurală

- prezentarea Politicii Agricole Comune (PAC), cu realizarea unui istoric referitor la reformele succesive și la principalele modificări induse prin acestea; caracterizarea situației actuale cu descrierea obiectivelor și priorităților stabilite, dar și cu detalierea mai ales a celui de-al doilea pilon, axat pe dezvoltarea rurală.

IV. Programe de dezvoltare rurală

- principalele tipuri de programe de dezvoltare rurală, cu realizarea unei analize retrospective și evidențierea perspectivelor care se prefigurează în cadrul noului exercițiu financiar (2014-2020). Astfel, va avea loc prezentarea generală a PNDR 2014-2020, cu indicarea principalelor obiective strategice, priorități și măsuri de dezvoltare rurală. De asemenea, se va insista pe abordarea LEADER, cu prezentarea principalelor parti-

cularități și a rolului și scopului GAL-urilor (grupuri de acțiune locală).

V. Agricultura de subzistență și semisubzistență

- principalele caracteristici ale practicării agriculturii de subzistență și semisubzistență, cu evidențierea interrelațiilor cu alte componente ale spațiului rural; realizarea de comparații cu exploatațile agricole de tip comercial, cu indicarea beneficiilor ce pot fi dobândite.

VI. Diversificarea activităților economice și valorificarea integrată a resurselor

- evidențierea complexității spațiului rural, în care pot fi practicate pe lângă agricultură alte tipuri de activități economice, pe baza resurselor locale, ce pot susține dezvoltarea; abordarea interrelațiilor dintre agricultură și alte activități (silvicultură, turism, industrie alimentară, comerț), cu sublinierea necesității valorificării integrate a resurselor disponibile.

VII. Agenți/promotori locali

- explicarea rolului și atribuțiilor agenților/promotorilor locali în procesul de revita-

*și dezvoltare
comunitară*

lizare a zonelor rurale; precum și a concep-
tului de dezvoltare comunitară: principii și
processe.

Pentru o mai bună înțelegere vor fi prezen-
tate o serie de exemple de succes atât din
Uniunea Europeană cât și din România.

*VIII. Forme de
cooperare.
Antreprenoriat*

Formele de cooperare sunt considerate
foarte importante, la nivel european, întru-
cât conduc la colaborarea persoanelor cu in-
terese similare din ariile rurale, care își pot
folosi cunoștințele/abilitățile pentru utiliza-
rea resurselor disponibile în scopuri econo-
mice. În acest sens vor fi analizate formele
potențiale de cooperare și vor fi prezentate
exemple de cooperative funcționale din di-
verse zone rurale ale Uniunii Europene. De
asemenea, se va explica rolul inițiativelor
antreprenoriale pentru dezvoltarea econo-
mică a comunităților locale. În plus, mai pot
fi abordate și alte aspecte precum cele rela-
ționate cu economia socială.

*IX. Guvernanța
locală și rolul*

- prezentarea conceptului de guvernanță lo-
cală, la nivel rural, cu explicarea rolului auto-

*acesteia în
revitalizarea
spațiului rural*

rităților în procesul de dezvoltare; analiza evoluției unor zone rurale cu potențial similar, dar care s-au dezvoltat diferențiat, în raport de capacitatea de reacție a autorităților locale.

*X. Metode și
instrumente
de evaluare a
resurselor locale*

- explicarea unor metode/tehnici și instrumente prin care pot fi analizate și evaluate resursele locale prin prisma potențialului de a susține dezvoltarea rurală.

*XI. Formularea
obiectivelor
și a strategiei
de revitalizare*

- identificarea obiectivelor de dezvoltare care vor reprezenta baza strategiei de revitalizare a spațiului rural. Accentul va cădea pe elementele care trebuie utilizate în dezvoltarea economică și pe direcții de acțiune și măsuri potențiale în raport de caracteristicile teritoriale a diverse zone rurale.

*XII. Proiecte de
dezvoltare
rurală.*

- descrierea modalității în care pot fi elaborate proiecte sectoriale sau integrate de dezvoltare rurală, cu identificarea tipurilor

*Identificarea și
accesarea
fondurilor*

de surse ce pot fi utilizate, în raport de specificul acestora și criteriile de selecție; individualizarea acelor proiecte care sunt sustenabile în raport de particularitățile locale.

*XIII. Experiențe
de dezvoltare
rurală din
Uniunea
Europeană*

- prezentarea mai multor studii de caz, cu indicarea resurselor și instrumentelor prin utilizarea cărora s-a reușit revitalizarea unor zone rurale din diverse state ale Uniunii Europene. Astfel, vor fi analizate mai multe comunități, care s-au dezvoltat, prin valorificarea sectorială sau integrată a resurselor locale.

Având în vedere specificul disciplinei se vor prezenta, cu precădere, acele studii de caz în care s-a constatat trecerea de la declin accentuat la creștere economică.

V.Seminarii /lucrări practice

În cadrul seminariilor/lucrărilor practice vor fi utilizate cunoștințele teoretice și aplicative însușite în cadrul cursurilor, folosite pentru analiza unui studiu de caz din România, mai precis, a unui spațiu rural aflat în dificultate.

proiecte În acest sens, pot fi elaborate două tipuri de proiecte și anume, o strategie de dezvoltare rurală sau un proiect sectorial de dezvoltare (pe baza utilizării doar a unor componente). Se va încuraja elaborarea primului proiect, având în vedere că presupune o analiză integrată a unui spațiu rural, prin evaluarea globală a resurselor existente.

prezentări În ambele situații, se va insista pe formularea și propunerea unor obiective și măsuri clare de acțiune, prin intermediul cărora se poate prefigura revitalizarea zonelor rurale. În cadrul proiectului sectorial de dezvoltare rurală, structura poate fi diferențiată în raport de componentele ce se vor dezvolta și de natura fondurilor potențiale.

dezbateri Seminariile/lucrările practice se vor derula sub

formă de discuții succesive, pe diverse teme și studii de caz, precum și prezentări și dezbateri pe baza proiectelor elaborate de către studenți.

VI. Competențe dobândite

În cadrul acestei discipline vor putea fi dobândite o serie de competențe profesionale, alături de cele transversale, interdisciplinare.

C1. Utilizarea adecvată de noțiuni relaționate cu dezvoltarea spațiului rural;

C2. Cunoașterea politicilor și programelor de dezvoltare rurală naționale și europene;

Competențe profesionale

C3. Elaborarea unor analize integrate ale spațiului rural, perceput ca un sistem complex, format din componente și interrelațiile dintre acestea;

C4. Identificarea și evaluarea resurselor locale în cadrul unor studii de diagnoză;

C5. Elaborarea unor strategii de dezvoltare (pen-

tru revitalizarea zonelor rurale) în raport de particularitățile locale;

C6. Utilizarea adecvată a seriilor de date statistice și elaborarea de materiale grafice și cartografice care să permită analiza teritoriului.

VII. Evaluare

Evaluarea se realizează atât continuu, pe toată durata semestrului, la seminarii/lucrări practice, cât și la finalizarea cursului, printr-o evaluare globală.

Evaluarea
continuă

Evaluarea **continuă** se realizează prin cuantificarea a trei aspecte și anume:

- implicarea activă;
- elaborarea și prezentarea unui proiect tematic (axat pe un studiu de caz), utilizând un limbaj științific adecvat;
- susținerea proiectului și predarea acestuia în formă finală.

Evaluarea <i>finală</i>	<p>Accesul la examenul final este condiționat de efectuarea/susținerea/predarea proiectului.</p> <p>Evaluarea <i>finală</i> se realizează prin examen scris bazat pe răspunsuri corespunzătoare la întrebări referitoare la diverse teme prezentate în cadrul cursului.</p>
Standarde minime de performanță	<p>Standardele minime de performanță sunt reprezentate de:</p> <ul style="list-style-type: none"> - însușirea principalelor noțiuni privind dezvoltarea și revitalizarea spațiului rural; - efectuarea minimală a proiectului (axat pe un studiu de caz) și prezentarea acestuia.

VIII. Bibliografie

Lista bibliografică recomandată este utilă studenților pentru aprofundarea unor noțiuni referitoare la dezvoltarea spațiului rural.

Aceasta cuprinde atât titluri care se focalizează pe informații teoretice cât și studii particulare referitoare la implementarea efectivă a unor proiecte/programe de dezvoltare în așezări rurale din state ale Uniunii Europene.

- Bibliografie**
- Abele S., Frohberg K., ed. (2003) *Subsistence Agriculture in Central and Eastern Europe: How to Break the Vicious Circle?*, Studies on the Agricultural and Food Sector in Central and Eastern Europe, Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe, IAMO, Halle;
 - Anthopoulou T. (2010), *Rural women in local agrofood production: Between entrepreneurial initiatives and family strategies. A case study in Greece*, Journal of Rural Studies, 26, 4, 394-403;
 - Bold I., Buciuman E., Drăghici M. (2003), *Spațiu rural*, Editura Mirton, Timișoara;
 - Dona I., Dobre C., Gergely S. (2005), *Dezvoltare rurală (note de curs; sinteze)*, <http://www.managusamv.ro/fisiere/file/dezvoltare%20rurala%20draft%20ide.pdf>;
 - Ellis F. , Biggs S. (2001), *Evolving Themes in Rural*

- Development 1950s-2000s, Development Policy Review, Special Issue: Rethinking rural development*, 19, 4, 437-448;
- Eupen v. M., Metzger M.J., Pérez-Soba M., Verburg P.H., Doorn v. A., Bunce R.G.H. (2012), *A rural typology for strategic European policies*, *Land Use Policy*, 29, 473-482;
 - Kerekes K., Pakucs B., Szócs E., Veres E., Vincze M. (2010), *Dezvoltare rurală. Ocuparea forței de muncă în mediul rural*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 320 pg.;
 - MacKinnon D. (2002), *Rural governance and local involvement: assessing state community relations in the Scottish Highlands*, *Journal of Rural Studies*, 18, 3, 307-324;
 - Maurel M.C. (2008), *Local Development Stakeholders and the European Model: Learning the LEADER Approach in the New Member States*, *Czech Sociological Review*, 44, 3, 511-529;
 - Mihalache F., Croitoru A. (2011), *Mediul rural românesc: evoluții și involuții. Schimbare socială și antreprenoriat*, Editura Expert, București, 98 pg.;
 - Otiman P. I. (2012), *Structura agrară actuală a României – o mare (și nerezolvată) problemă socială și economică a țării*, *Revista Română de Sociologie*, anul XXIII, 5-6, 339-360;
 - Pérez J. E. (2000), *The LEADER Programme and the Rise of Rural Development in Spain*, *Sociologia Ruralis*, 40, 2, 200-207;
 - Scott M.(2002), *Delivering Integrated Rural Development: Insights from Northern Ireland*,

- European Planning Studies, 10, 8, 1013-1025;
- Shortall S., Shucksmith M. (2001), *Rural development in practice: Issues arising in Scotland and Northern Ireland*, Community Development Journal, 36, 2, 122-133;
 - Surd V. (2010), *Rural Space Regeneration in Romania*, Journal of Settlements and Spatial Planning, 1, 1, 1-8;
 - Valve H. (2002), *Implementation of EU rural policy: is there any room for local actors? The case of East Anglia, UK*, Landscape and Urban Planning, 61, 125-136;
 - Vincze Maria (2000), *Dezvoltarea regională și rurală. Idei și practici*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
 - *** (2006), Comisia Europeană, *Abordarea Leader: un ghid elementar*, http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/library/methodology/leader_approach_ro.pdf;
 - *** (2008), *The EU rural development policy: facing the challenges*, European Commission, Directorate-General for Agriculture and Rural Development;
 - *** (2013), *Overview of CAP Reform 2014-2020*, DG Agriculture and Rural Development, Unit for Agricultural Policy, Agricultural Policy Perspectives Brief, nr. 5, http://ec.europa.eu/agriculture/policy-perspectives/policy-briefs/05_en.pdf;
 - *** (2013), *Strategia de dezvoltare rurală a României 2014-2020*, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, <http://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/programare-2014-2020/Strategia-de->

dezvoltare-rurala-2014-2020-versiunea-l-22-nov-2013.pdf;

- *** (2014), *Programul Național de Dezvoltare Rurală 2007 – 2013* versiunea XIV, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, http://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/PNDR_2007-2013_versiunea-septembrie2014.pdf;
- *** (2015), *Programul Național de Dezvoltare Rurală pentru perioada 2014 – 2020*, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, <http://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/programe-2014-2020/PNDR-2014-2020-versiunea-aprobata-26-mai-2015.pdf>;
- *** (2015), *Studiu privind stabilirea potențialului socio-economic al zonelor rurale*, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, <http://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/programe-2014-2020/studiu-potential-socio-economic-de-dezvoltare-zone-rurale-ver-10.04.2015.pdf>;
- *** (2015), *Cadrul de monitorizare și de evaluare pentru politica agricolă comună în perioada 2014-2020*, Comisia Europeană, Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene;
- *** (2014), *Anuarul statistic al României 2013*, Institutul Național de Statistică (INSSE);
- ***Comisia Europeană, LEADER, <https://enrd.ec.europa.eu/ro/leader>;